

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 940246/2

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר פרימן – אב"ד, הרב מאיר קאהן, הרב יצחק רפפורט

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עמנואל שרעבי)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שחר ולנר ועו"ד חיים יעקב הלפרין)

הנדון: אלימות אב כלפי ילדיו כעילת גירושין

פסק דין

רקע והליכים קודמים

הצדדים נישאו בשנת 2001 ולהם חמישה ילדים משותפים. הצדדים גרים בנפרד כארבע וחצי שנים: הבעל עזב את הבית ביום כ"ח בטבת התשע"ג (10.1.13) בעקבות צו הרחקה. לאחר תקופות הרחקה מצטברות של שנה ושלושה חודשים חזר הבעל לבית הצדדים, אולם חודשיים לאחר מכן עזבה האישה את הבית עם שלושה ילדים קטינים, ומאז הצדדים בנפרד.

בית הדין דן בתביעת הבעל לשלום בית ומנגד בתביעת האישה לגירושין.

הבעל הגיש את תביעת שלום הבית ביום י"ח בסיוון התשע"ג (27.5.13). האישה הגישה את תביעת הגירושין לבית הדין ביום י"ד באב התשע"ג (21.7.13), ולאחר מכן – ביום י"ד באלול התשע"ד (9.9.14) הוסיפה וכרכה לתביעת הגירושין את עניין חלוקת הרכוש.

בתחילת ההליך הילדים שהו אצל האישה, כיום שני הילדים הגדולים נמצאים במשמורת הבעל הגר בבית אביו ב[...] והילד הגדול לומד בשיבה. שלושת הילדים הקטנים נמצאים במשמורת האישה ב[...]

בבית המשפט התקיימו דיונים בעניין צו ההרחקה. כמו כן ענייני משמורת הילדים ומזונות הילדים נידונים בבית המשפט. בהוצאה לפועל מתקיים הליך גביית חוב המזונות במסגרתו הוטל עיקול על כספי הבעל להבטחת תשלום מזונות עתידיים.

הסמכות לדון בעניין חלוקת הרכוש נתונה לבית הדין אך דירת הצדדים נמכרה בהסכמה בבית המשפט.

התקיימו דיונים בבית הדין ונשמעו בהם טענות הצדדים, במהלך הדיונים השתנה הרכב בית הדין, ובית הדין יעשה שימוש בחומר שבתיק לפי האמור בתקנה ע"א לתקנות הדיון. במהלך הדיונים, ניסה בית הדין להביא את הצדדים להסכמות, ללא הצלחה. הצדדים נחקרו והובאו הוכחות, הוגשו סיכומים וסיכומי תשובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענות הצדדים

טענות הבעל

הבעל מבקש להשכין שלום בית, טוען שטיפול בעצמו ושברווחה לא מצאו אצלו מסוכנות או אלימות. התקבל תסקיר מהרווחה שבו נאמר שלא נראתה אלימות אצל הבעל ושניתן לשקם את הבית. לא הייתה אלימות נגד האישה, מקרי האלימות היו רק נגד הילדים – למטרות חינוך ומחוסר הדרכה.

דירת הצדדים נמכרה, האישה עיקלה מחלק הבעל בדירה סך של 300,000 ש"ח ובכך היא מצרה את צעדיו ומונעת ממנו אפשרות לשכור דירה ב[...]

רוב הדברים שאמרה האישה הם שקריים, הדבר הוכח והפרקליטות אף סגרה את כל התיקים שנפתחו כתוצאה מתלונות האישה.

העובדה שחלק מהילדים נמצאים אצל הבעל מלמדת על כך שאין ממש בטענות האישה, גם שאר הילדים שאצל האישה דיברו עם הבעל על כך שהם רוצים לעבור אליו. בבית המשפט נפסקה משמורת משותפת והאישה הסכימה לכך – הסכמת האישה למשמורת משותפת מלמדת שאין ממש בטענותיה על אלימות האב כלפי הילדים. האישה נהגה באלימות רגשית כלפי הבעל שעה שניתקה אותו ממשפחתו החילונית והדבר הוליד בתוכו 'הרגע' שהתפרץ. עם מתן צו ההרחקה הראשון הסכימה האישה שהבעל יחזור לבית למרות צו ההרחקה, אלא שהבעל לא חזר בשל איומי פקידת הסעד.

כשלא היה לאישה עורך דין היה הסכסוך בר־איחוי.

התנהגות הבעל נבעה מחוסר הדרכה, הבעל חזר בתשובה ולא קיבל הדרכה מתאימה. הבעל הפנים את הדברים הטעונים תיקון, קיבל הדרכה ועתה אפשר לשקם את הבית. אין לקבל את חוות הדעת של הפסיכיאטרית ד"ר וישנה היות שהיא ניתנה לבקשת האישה, גם בית המשפט לא קיבל את חוות הדעת בהיותה בלתי־ניטרלית. בחוות הדעת של ד"ר אויפה נאמר שלא נמצאה אלימות אצל הבעל.

יש לדחות את תביעת הגירושין של האישה בהעדר עילת גירושין, וכי האישה הודתה שלא הייתה אלימות פיזית של הבעל כלפיה. האישה לא הצליחה להוכיח קיום אלימות מילולית. הפירוד לא יכול להוות עילת גירושין שכן חוטא לא יצא נשכר, בהיות הפירוד לא מוצדק ובא בשל מאיסות האישה בבעל. האישה היא שדחתה את כל ניסיונות הפשרה של בית הדין. במסגרת הסיכומים טענה האישה טענות חדשות כנגד הבעל שכלל לא הועלו בדיונים ויש להתעלם מהן.

האישה הפסידה כתובתה כדין מורדת.

טענות האישה

האישה מבקשת לחייב את הבעל במתן הגט.

היא טוענת שהבעל נהג באלימות מילולית כלפיה ובאלימות פיזית כלפי הילדים ומגדירה עצמה 'אישה מוכה' לפי הגדרות הרווחה. הבעל השפיל את האישה, השרה אווירה מתוחה בבית, וגרם למצב של פחד בבית. הבעל דפק ובעט ברהיטים בבית, הרבה לכעוס ולאיים איומים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלפי הילדים, התנהג ביד תקיפה כלפי הילדים, איים להכותם במקל ובחגורה והרבה להכותם בידיו. הבעל אף צעק, קילל, דחף, השפיל והעליב את הילדים.

הבעל סובל מהתקפי זעם בלתי נשלטים. חוות דעת פסיכיאטרית על הבעל שהוגשה לבית המשפט מצביעה על הבעייתיות הקיימת באישיות הבעל.

הבעל אילץ את האישה לנהוג באלימות כלפי הילדים ולשים 'סחוג' בפה של הילדים, כעונש.

הבעל הורחק מהבית בעקבות תקרית של אלימות פיזית שהתגלתה במהלך מריבה עם האישה שאירעה לאחר שהבעל גילה מכשיר הקלטה ומצלמה שהטמינה האישה. האישה התקינה את המכשיר בעקבות ייעוץ חינוכי שקיבלה וכדי לתעד את התנהגות הבעל. הבעל התאגרף עם האישה וחתף מידי האישה את המכשיר בהיות האישה נידה. צווי ההרחקה הוארכו לתקופה ארוכה.

הבעל סירב לטפל בבעיות למרות בקשותיה המרובות של האישה.

הבעל הודה באלימות כלפי הילדים, ולכן הסדרי השהות של הבעל עם הילדים נקבעו בתחילה רק במרכז קשר. במרכז הקשר הבעל סירב להחזיר את הילדים ועובדי מרכז הקשר איימו עליו שיפנו למשטרה. לאחר תקופת הרחקה ארוכה של שנה ושלושה חודשים, חזר הבעל הביתה, אך המצב היה קשה מנשוא. אף שהבעל קיבל טיפול פרטני וטיפול קבוצתי, הוא לא הראה שינוי בהתנהגות, והאישה נאלצה לעזוב את הבית עם שלושה קטינים, בעצת הרווחה ובשל החשש שהילדים יוצאו ממשמורת ההורים על ידי הרווחה.

האישה לא מאמינה באפשרות של שינוי המצב; הבעל מאוס בעיניה; נוצר נתק גדול ולא ניתן לשקם את מערכת היחסים.

הבעל היה קיצוני בענייני דת ודרש מהאישה דרישות מוגזמות בעוד הוא עצמו לא הלך לתפילות, היה מרבה ללעוס גת ולשחק במחשב, הבעל חשוף לאינטרנט. העומס של הבית הוטל על האישה. הבעל הסית את הילדים נגד האישה.

דירת הצדדים נמכרה, בסופו של דבר, בהסכמה. האישה רכשה את חלק הבעל בדירה. על סך 300,000 ש"ח מהתמורה שהבעל היה צריך לקבל הוטל עיקול של האישה בהוצאה לפועל בגין חוב מזונות עתידי, היות שהבעל לא שילם מזונות. הבעל מעולם לא שילם באופן ישיר את המזונות שנפסקו.

האישה הסכימה להעביר לבית הדין את סמכות הדיון בעניינים שבמחלוקת ובלבד שהצדדים יתגרשו תחילה ובית הדין ידון במחלוקות לאחר סידור הגט, אך הבעל לא השיב להצעת בית הדין מתוך רצון לעגן את האישה. הבעל לא פנה לאישה בבקשה לשלום בית. למעשה גם הבעל מעוניין בגירושין והצדדים מוגדרים כמורדים זה בזה.

דיון

הפירוד המתמשך

הצדדים גרים בנפרד משך זמן ממושך. הפירוד החל בעקבות צו הרחקה שהוצא כנגד הבעל ביום כ"ח בטבת התשע"ג (10.1.13). כעבור שנה ושלושה חודשים אמנם חזר הבעל לבית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הצדדים, אך הסכסוך – לא רק בא אל קיצו אלא אף החריף וכעבור חודשיים עזבה האישה את הבית עם שלושת הילדים הקטנים.

נמצא שמיום הוצאת צו ההרחקה הראשון עברו למעלה מארבע וחצי שנים שבהן הצדדים בנפרד – למעט החודשיים של ניסיון שלום הבית שלא צלח. במשך השנים הלך הסכסוך והחריף כשהצדדים פוגשים אחד את השני בעיקר בדיונים בערכאות המשפטיות.

אי־כנות בקשת הבעל לשלום בית ורצונו – גם הוא – בגירושין העומד מאחוריה

בחנינה מדוקדקת של עמדת הבעל מעלה שאין ממש בבקשתו לשלום בית וחסרה הכנות הנדרשת בתביעתו לשלום בית: הבעל לא עשה מאומה בכל התקופה האחרונה למען כינון שלום בית.

להלן דבריו בדיון מיום כ"ג באדר התשע"ז (21.3.2017)

"בית הדין: יש לך רגשות חיוביים כלפי אשתך?

הבעל: כן.

בית הדין: מה עשית כדי לממש את הרגשות הללו כלפי אשתך?

הבעל: כשהייתי חודשיים כשחיינו ביחד אחרי צו ההרחקה לפני כשנתיים. בשנה האחרונה לא ניסיתי."

עולה מדברי הבעל שרק בחודשיים שבהם חזר הביתה לאחר צווי ההרחקה ניסה לעשות שלום בית. מכאן שבכל תקופת הפירוד האחרונה, היינו למעלה משלוש שנים, לא נעשה ניסיון מצד הבעל להוכיח לאישה שהוא השתנה ומעוניין בשלום בית. למעשה גם הבעל השלים עם הגירושין אלא שהוא מבקש שההליך יסתיים בהסדר המתאים לטעמו.

להלן דברי הבעל בדיון מיום כ"א בכסלו התשע"ד (24.11.2013):

"הבעל: [...] אני מבין שבמצב הקיים אנחנו הולכים לכיוון של גירושין.

בית הדין: מה עושים?

הבעל: אם יהיה הסכם הוגן ביננו אז אין בעיה."

גם בדיון שהתקיים ביום כ"ט בטבת התשע"ה (20.1.2015) חזר הבעל על עמדתו שלפיה לאחר סיום המחלוקות שבין הצדדים, הצדדים יתגרשו. הבעל הדגיש שהוא מבקש שהמחלוקות יתלבנו לפני סידור הגט ולא לאחר הגט.

להלן דברי הבעל בדיון האמור:

"הבעל: מרגע שעזבתי את הבית הרווחה מודעת לזה שהמצב של הילדים מתדרדר. אני מבקש לסיים את שאר ההליכים בינתיים, את נושא הכסף והמזונות, כספים שנלקחו מחשבון הבנק ולא הוחזרו – יש הרבה דברים מסביב. הצד השני לא מוכן לבוא לשום פשרה.

הבעל: אני לא מעכב את הגט. אין שום עילה. אני חי לבד. דיברתי על הדברים האלה עם הרב והוא אמר שזה נשמע לו תמוה לבוא לתת גט ולאחר מכן לדון על שאר הדברים.

אני מבקש שכל הנושאים יעברו לסמכות בית הדין, שיוכיחו שהם סגרו בבית המשפט את הכול, ואז אני אשאל את הרב מה לעשות."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נמצא שהבעל משתמש בגט ככלי להשגת תנאים בגירושין כרצונו, ולא מעוניין באמת ובתמים בשלום בית.

במהלך דיון שהתקיים בבית הדין, ביום א' בניסן התשע"ד (1.4.2014) הציע בית הדין בהרכבו הקודם, שהצדדים יתגרשו לאלתר ובית הדין ימשיך לדון בכל שאר הנושאים שמחלוקת לאחר הגט. האישה הסכימה להצעת בית הדין. הבעל ביקש להתייעץ אך עד היום לא הודיע על הסכמתו.

להלן קטע מפרוטוקול הדיון האמור:

"בית הדין: האם תסכימו שהצדדים יתגרשו באופן מיידי ולבית הדין תהיה סמכות לדון בכל הנושאים לאחר הגירושין?

הבעל: אני צריך להתייעץ. זה לא דבר פשוט. קודם כל שיוכיחו שהם סוגרים את התיקים בבית המשפט. אין לי שום עניין לעגן אותה. זה לא המטרה. לא שיש לי בעיה עם זה. אני צריך להתייעץ.

בא כוח האישה: אנחנו מסכימים להצעת בית הדין. במידה ויהיה גט אנחנו נסגור את התיקים בבית המשפט, ולאחר מכן בית הדין יחליט בכל העניינים לפי שיקול דעתו.

הבעל: אני לא שולל את הצעת בית הדין. אני צריך לדבר עם הרב. אני רוצה להתייעץ."

הרי שהבעל מודע לכך שבני הזוג לא יחזרו לשלום בית, הבעל אף הצהיר שלא יעגן את האישה, אלא שהבעל מבקש להתגרש בתנאים הנוחים לו. כאמור, האישה הסכימה שבית הדין יכריע בנושאים שבמחלוקת שבין הצדדים. בא כוח האישה חזר על הדברים במסגרת הסיכומים.

לאור הסכמת האישה לדון בבית הדין בנושאים שבמחלוקת לאחר הגט, יש לקבוע שאין שום הצדקה לעמדת הבעל המבקש להתגרש רק לאחר הגעה להסדר הנוח לו, כאשר ניתן להכריע בבית הדין במחלוקות שבין הצדדים לפי שורת הדין.

חוסר הכנות בעמדת הבעל וחוסר ההצדקה לעיכוב סידור הגט, לאחר הסכמת האישה לדון בבית הדין, מובילים למסקנה שיש לדחות את תביעת שלום הבית של הבעל ולהיזקק לתביעת הגירושין של האישה.

טענות האישה, תגובות הבעל ומשמעויותיהן

ביחס לשאר טענותיה של האישה כלפי הבעל:

בין הצדדים הכחשות רבות ביחס להתרחשויות שקדמו למשבר. אם אכן האישה צודקת בכל טענותיה הרי שקיימות עילות גירושין מבוררות. אמנם טענות רבות של האישה נגד הבעל לא הוכחו. מטבע הדברים אכן קשה להוכיח מי מהצדדים צודק, בשל אופי הסכסוך המתנהל בתוך כותלי הבית. על כן יש להכריע בהתאם לדברים שהוכחו או המוסכמים על הצדדים. ואכן קיימת הסכמה ביחס לכמה נושאים.

במהלך הדיונים התברר שהאישה מודה שלא היתה אלימות פיזית מצד הבעל כלפיה זולת אירוע חד-פעמי שבו התגוששו הצדדים במריבה על אחיזה במצלמת סתר. עיקר טענותיה של האישה הם ביחס לאלימות מילולית כלפיה ולאלימות פיזית כלפי הילדים. הבעל הודה שנהג באלימות פיזית כלפי הילדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להלן דברי הבעל בדיון מיום כ"א בכסלו התשע"ד (24.11.2013): "האלימות שלי הייתה כלפי הילדים ולא כלפי האישה."

הבעל הודה שהגיע לחיי הנישואין ללא הדרכה מתאימה לחיי נישואין והורות. להלן דברי הבעל בדיון מיום ה' בטבת התשע"ז (3.1.2017):

"הבעל: אני מסכים על מה שנאמר למעט הרבה שקרים שנאמרו. ייתכן שהיינו צריכים לעבור הדרכה. אני לא הייתי מודרך בכלל. אני חוזר בתשובה. ההכנה לחתונה שעשיתי זה רק ללמוד הלכות נידה ותו לא. לא עברתי הדרכה."

הבעל מודה שלא היה מודרך ומודה שנהג באלימות כלפי הילדים. לאישה טענות קשות ביותר על התנהלות הבעל בבית, ועל האווירה הקשה והמאיימת שהנהיג בבית. הודאתו של הבעל מאשרת חלק ניכר מטענותיה הקשות של האישה כלפי הבעל.

הפגיעה בילדים והאווירה הקשה בבית כגורמי מאיסות

האישה מאסה באורח החיים המתוח והמאיים שהנהיג הבעל בבית. ייתכן והתנהגות הבעל באה בהעדר הדרכה מתאימה, כדבריו, אך ייתכן מאוד שהתנהגות הבעל נובעת מאישיותו הבעייתית. הבעל לא הסכים במהלך הדיון לוותר על סודיות רפואית, לעיני בית הדין, ולא הסכים לחשוף חוות דעת פסיכיאטרית עליו – דבר המלמד על כך שהבעל מבקש להסתיר דבר מה ביחס לאישיותו. להלן פרוטוקול הדיון מיום ה' בטבת התשע"ז (3.1.2017), שבו התנגד הבעל לויתור על סודיות רפואית:

"הבעל: אני לא חתמתי על זה. אני לא מסכים לוותר על סודיות רפואית.

בית הדין: האם אתה מסכים שבית הדין יקבל כל חוות דעת רפואית עלייך או שאתה מתנגד?

בא כוח הבעל: אני מבקש להסביר את הדברים למרשי.

הבעל: אני מתנגד."

ניתן להבין את הסלידה של האישה מהבעל שבשל מעשיו – הכאת הילדים – אינו יכול להוות דמות אבהית מחנכת, בעיני האישה, כדברי המשנה במסכת אבות (פרק ב משנה ה) שבה נאמר: "ולא הקפדן מלמד [...]"

על היחס השלילי למכות של אב לבניו אפשר ללמוד מהסוגיה בתלמוד הבבלי מסכת מועד קטן (דף יז ע"א) שם מסופר על שפחתו של רבי שהרחיקה בנידוי אדם שהכה את בנו הגדול, וחכמים קיבלו דבריה ונהגו בנידוי כלפי אותו אדם.

להלן לשון הסוגיה:

"שפחה של בית רבי, לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה [...] דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול [שפחתו של רבי ראתה את אותו אדם שהכה את בנו הגדול] אמרה: 'ליהוי ההוא גברא בשמתא', דקעבר משום 'ולפני עור לא תתן מכשל' (ויקרא יט). [אמרה: יהיה אותו אדם בנידוי כי עבר על 'ולפני עור לא תתן מכשל'] דתניא: "'ולפני עור לא תתן מכשל'" – במכה לבנו גדול הכתוב מדבר."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסוגיה מתבאר שטעם האיסור להכות את הבן הגדול הוא משום שהאב המכה מכשיל בכך את בנו, ועובר על הלאו של "לפני עור לא תתן מכשול". רש"י בסוגיה מבאר שהמכשול לבן הוא בכך שקיים חשש שהמכה תביא את הבן לבעט באביו, ונמצא שהאב המכה מכשיל את בנו ובמקום לחנכו הוא מרחיקו ומחטיאו. אמנם הגר"פ פרלא (בביאורו על ספר המצוות לרס"ג חלק ב עמוד נג) כתב שניתן לפרש שהמכשול הוא באופן מיידי שעם המכה של האב, מן הסתם, הבן מתקצף וזועף על אביו, ולכן ההכשלה נעשית מיד עם נתינת המכה. בזמן ההכאה האב מכשיל בוודאי את הבן בכך שהאב גורם לבן לזעום ולקצוף על אביו. הכשלת הבן אינה מוטלת בספק – אולי בעתיד יבעט הבן באביו, אלא קיימת הכשלה ודאית.

הדברים נפסקו בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמ סעיף כ): "המכה לבנו גדול, היו מנדין אותו, שהרי עובר על 'לפני עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט, יד)".

מהו הגיל של הבן הגדול שאסור להכותו? הרמ"א בשולחן ערוך – הלכות כבוד אב ואם (יורה דעה סימן רמ סעיף כ) מביא את הדעות שמדובר בבן גדול בגיל עשרים ושניים או עשרים וארבע: "ולא מקרי גדול לדבר זה רק אחר כ"ב שנה או כ"ד שנה (בקונטרס פרק קמא דקדושין ובית יוסף סוף סימן שלד)".

אמנם הריטב"א בסוגיה ביאר שאין הגדרת גיל מדויקת אלא הכול לפי העניין, וכאשר קיים חשש שהמכות יחטיאו את המטרה ויביאו את הילד לכלל מכה או מקלל, קיים האיסור להכות את הבן, להלן לשון הריטב"א במסכת מועד קטן (דף יז ע"א):

"ונראים דברים דלא גדול גדול ממש אלא הכל לפי טבעו, שיש לחוש שיתריס כנגדו בדבור או במעשיו כי אפילו לא יהא בר מצוה אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו אלא ישתדלנו בדברים, ומשום דאורחא דמילתא דבגדול שכיח כי הא נקט גדול".

דברי הריטב"א הובאו להלכה בברכי יוסף (יורה דעה סימן רמ אות טו).

נמצא שכל זמן שקיים חשש שהמכות ירחיקו את הילד ויגרמו להשפעה שלילית, קיים איסור להכותו. דרך החינוך הרצויה ביחס שבין האב לבן היא שהאב ישדלנו בדברים.

בספר פלא יועץ לרבי אליעזר פאפו (בערך "הכאה") מרחיב את הדברים בהתאמה לדור:

"אמרו רז"ל: 'המכה בנו הגדול חייב נדוי'. ולפום טעמא, אף אנו נלמוד דלאו דוקא מכה בנו גדול, שהרי הטעם הוא לפי שגורם לבנו שיהא בועט בו ויהא מקלה אביו ונמצא עובר על 'ולפני עור לא תתן מכשול'. הנה כי כן לא גדול גדול ממש, אלא אפילו קטן – כל שיודע בו שאינו מקבל מרות כגון בדורות הללו דחוצפא יסגא ובן בועט באביו, לא על ידי הכאה אלא אפילו אם גוער בו בכעס, גם הוא יכעוס ואינו מקבל גערה".

לדעת פלא יועץ בדורות שבהם מצויה חוצפה קיימת הרחבה של האיסור להכות את הבן גם ביחס לבן הקטן ובכלל האיסור גם לגעור ולכעוס על הבן, שכן חינוך בדרך המכות והגעירות מוביל לתוצאה הפוכה מהמטרה הרצויה ומכשילה את הבן במקום לחנכו.

בדברי הרמב"ם על מידת הכעס נאסר הכעס – גם למחנך נאסר לכעוס כעס אמיתי, אלא רק להעמיד פני כועס. להלן דברי הרמב"ם (בהלכות דעות פרק ב הלכה ג):

"וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור – אם היה פרנס ורצה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב – יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס [...]”

דברי חכמים בנחת נשמעים, המכות והכעס אינם דרך החינוך הרצויה, יש בהם כדי להרוס את מטרת החינוך ולהשיג תוצאות הפוכות. בנידון דנן, הבעל התנהג הפוך מהנדרש, הדבר מחזק את המאיסות שהאישה רוחשת לבעלה. הבעל הודה שלא היה מודרך ונהג באלימות כלפי ילדיו. האישה אינה יכולה לסבול את דרך החינוך שהנהיג הבעל ואת האווירה שאותה השרה בבית. הבעל לא נהג כשורה והאישה מאסה בהתנהגותו. התנהגות הבעל גרמה לריחוק וניתוק בין הצדדים. האישה מאסה בדרך שבה הנהיג הבעל את הבית, ובצדק. אמנם לצורך חינוך הילדים על ההורים להציב לילדים גבולות. על אי־הצבת גבולות נאמר בספר משלי (פרק יג פסוק כד): ”חושך שבטו שונא בנו”, אלא שיש למצוא את הדרך הנאותה לחינוך הילדים ולהצבת הגבולות בהתאם להכנת מצבם ותכונותיהם של הילדים ומצב הדור, בבחינת ”חנן” לנער על פי דרכו” (משלי פרק כב פסוק ו).

בנידון דנן, הבעל לא מצא את הדרך הנאותה לחינוך הילדים ובכך גרם להשניא ולהמאס את עצמו בעיני האישה. בעקבות כך נגרמו הפגמים והריחוק שבין הצדדים – פירוד המתמשך למעלה מארבע וחצי שנים. הריחוק והניתוק שבאו בעקבות התנהגות הבעל הובילו לסלידה של האישה מבעלה. במצב שנוצר אפשר לקבל את טענת המאיסות של האישה ולראות בה מאיסות עם אמתלא מבוררת.

עדות נוספת לאווירה המתוחה והקשה ששררה בבית עולה מהעובדה שהמשפחה מוכרת לשירותי הרווחה. שירותי הרווחה היו מעורים במשבר המשפחתי, ודרשו את הפרדה בין הצדדים לטובת הילדים.

בעניין המאיסות שנוצרה ראה עוד בשו”ת יביע אומר (חלק ג אבן העזר סימן יח אות יג) ובמשפטי שאול (סימן כ).

עילת גירושין נוספת – סבלה וצער של האם למראה הפגיעה בילדים

מעבר למאיסות שנוצרה כתוצאה מהתנהגות הבעל, העובדה שהבעל נהג באלימות כלפי הילדים הסבה צער רב לאישה. רחמיה הטבעיים של האם על בניה לא מאפשרים לאם לראות בצרת בניה. מכאן שהבעל גרם צער רב לאישה בהתנהגותו. כאשר בעל גורם סבל רב לאישה מתעוררת עילת גירושין, שהרי לחיים ניתנה ולא לצער.

במצב שנוצר בין הצדדים ולאור צערה של האישה, נכונים בנידון דנן, דברי שו”ת תשב”ץ (בחלק ב סימן ח) המביא את הדינים האמורים בבעל נודר נדרים המצערים את האישה שהדין בהם שיוציא וייתן כתובה, ולומד מהם קל וחומר לבעל המצער את האישה במריבה, באופן תדיר, שיוציא וייתן כתובה. להלן דברי התשב”ץ:

”עוד שאלת: אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים. והיא אינה יכולה לבא לבית דין מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בבית דין שתפסיד אותה – הודיענו מהו הדין בזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשובה: קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה, דקיימא לן 'לחיים ניתנה ולא לצער' דנפקא לן מקרא, דכתיב 'כי היא היתה אם כל חי' – בפרק אף על פי (כתובות סא ע"א). ואפילו במדיר את אשתו בדברים שאין לה צער כל כך אמרינן 'יוציא ויתן כתובה' כדאיתא בהמדיר בהרבה מקומות (שם ע"א, ע"ב), דוק ותשכח. כל שכן בצער תדיר שיש לנו לומר 'יוציא ויתן כתובה', לפי שאין אדם דר עם נחש בכפיפה.

ואף על גב דבאומר 'איני זן ואיני מפרנס', פסק הרי"ף ז"ל דלא יוציא ויתן כתובה, התם היינו טעמא משום דאפשר בתקנה – עד שיכפוהו לגרש יכפוהו לזון, אבל הכא מעוות לא יוכל לתקון הוא. ומקרא מלא דבר הכתוב: 'טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב', ועוד כתוב: 'טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו'. הרי שיותר קשה היא מריבה מחסרון מזונות. ואיזו טובה יש לאישה שבעלה מצערה במריבה בכל יום ויום.

ואפילו לכוף אותו להוציא יש לדון מקל וחומר דבעל פולפוס (שם ע"א): דהשתא מפני ריח הפה כופין – מפני צער תדיר, שהוא מר ממות, לא כל שכן? וכיוצא בזה הקל וחומר הזכירו בירושלמי (כתובות פרק ה הלכה ז) על 'איני זן ואיני מפרנס'. וגם יש פוסקין באומר 'איני זן ואיני מפרנס' כופין אותו להוציא, ואם זה מרעב אותה הרי הוא בכלל זה. וההפרש שיש בין 'יוציא ויתן כתובה' ובין 'כופין אותו להוציא' הוא שכשאמרו במשנה 'יוציא ויתן כתובה' הוא – אין כופין אותו לגרש אלא מגבין אותה כתובתה, ואם גירש מעצמו מוטב, ואם לאו – קרינא ליה עבריינא. וכשאמרו 'כופין' – עושין בו כפייה אפילו בשוטי – הכי מוכח בירושלמי וכן כתבו המפרשים ז"ל.

זהו הנראה בזה.

ואף על פי שיש בתשובת גדולי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל, אנן לאו קטלי קני באגמא אנן, ומלתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שענינו רואות. ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא בזה הצער הגדול, וכל שכן אם מרעב אותה ואלו הות דידהו לא הוו אמרי הכי.

והרשב"א ז"ל כתב בתשובה כדברינו.

ומכל מקום אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובתה לא הפסידה כלום, ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות – וכי כך עונין אל המעיקות וכמו שאמרו בבראשית רבה (ויצא פרשה עז סימן ז) על יעקב. וראוי לבית דין לגעור בו, ולקרא עליו המקרא הזה – 'הרצחת וגם ירשת', שזה יותר קשה ממות הוא שדומה לארי שדורס ואוכל. כמו שארו פרק אלו עוברין (מט ע"ב). ורבי ישמעאל קראו עליו כשמת 'בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה', מפני שהיה מחזר אחר זכותן ומאהבן לבעליהן כדאיתא בנדרים בפרק רבי אליעזר (סו ע"א).

והדיין הכופה לחזור לבעלה אם מרדה, כדין הישמעאלים, מנדין אותו. ושלוש. והטוב והישר בזה שיעשו דרך בקשה, כמו שאמרו בנדרים בסופו (ע"ב) על 'השמים ביני ובינך'.

אם כן, בעל הגורם צער לאישה – יוציא ויתן כתובה. הדבר נלמד מקל וחומר מבעל המצער את האישה בנדרים שקיומם מצער את האישה בהם נאמר שיוציא ויתן כתובה. בנידון דנן התנהגות הבעל הסבה צער רב לאישה וקיים הקל וחומר האמור ולכן על הבעל להוציא את האישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאחרונה פורסם פסק דין של בית הדין הגדול (כתיק 1098557/3) שבו הובאו להלכה דברי הראשונים שעל בית הדין לעיין בצער שנגרם לאישה בכל מקרה לגופו בנסיבות הזמן והמקום, בהשוואה לצער האישה במקרה שהבעל נודר נדרים המצערים אותה, שבהם נפסק שיוציא וייתן כתובה. בהתאם לכך חייב בית הדין הגדול את הבעל לתת גט לאישה.

להלן קטע מפסק הדין האמור:

“דברי הצדדים והחומר שבתיק מורים שהמקרה שבפנינו לא גרע מהמקרים המוזכרים במשניות בפרק המדיר (פרק שביעי של מסכת כתובות) שבהם נפסק שעל הבעל לתת גט פיטורין לאשתו, וכפי שכתבו הראשונים – הרשב"א (תשובות המיוחסות לרמב"ן סימן קב) והאגודה (יבמות פרק הבא על יבמתו סימן עז) – שבית דין צריך לעיין בכל מקרה לגופו בנסיבות העניין הזמן והמקום, אם התנהגות הבעל כלפי האישה קשה לאישה יותר מהמקרים שהוזכרו במשניות הנזכרות. ועיין שו"ת תשב"ץ (חלק ב סימן ח) ושו"ת יכין ובועז (סימן מד).

לפיכך בית הדין קובע שהבעל חייב לתת גט פיטורין לאשתו – מיידית.”

מכאן שבנידון דנן הצער שגרם הבעל לאישה מחייב אותו במתן הגט.

הפגיעה בילדים כעילת גירושין בפני עצמה

בנוסף, מעבר לצער שגרם הבעל לאישה, התנהגות הבעל גרמה לנזק ולצער ישיר לילדים. קיימת עילת גירושין במקום שבו אחד הצדדים מסב נזק לילדים. על כך ניתן ללמוד מדין הנודרת ואינה מקיימת, כמבואר במסכת כתובות (דף עב ע"א): “מתניתין: [...] ואלו יוצאות שלא בכתובה [...] ונודרת ואינה מקיימת [...] גמרא: [...] ונודרת ואינה מקיימת – דאמר מר: בעון נדרים בנים מתים.”

כך נפסק בשולחן ערוך (אבן העזר הלכות כתובות סימן קטו סעיף ג): “הנודרת ואינה מקיימת, תצא בלא כתובה.”

מאחר שאי קיום הנדר גורם למות הילדים, הרי שאישה הנודרת ואינה מקיימת יוצאת ללא כתובה בשל הנזק שהיא גורמת לילדים. בדברי השיטה מקובצת מבואר שגם אם הבעל הוא הנודר ואינו מקיים, עליו להוציא את האישה ולתת לה כתובה. להלן דברי שיטה מקובצת (כתובות דף עב ע"א):

“וקשיא לי: בעל נמי – אם נודר ואינו מקיים יוציא ויתן כתובה, שקובר את בנו, ועוד שקובר את אשתו, דכתיב ‘אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך’. ונראה לי דכל שכן הוא: האשה שהיא מפסדת דינה ומה שראוי להנתן לה, המשועבד לה בעת שנשאה, קנסינן לה שתצא בלא כתובה – כל שכן בעל דלא מפסיד מידי אלא מה שנשתעבד לה, דיוציא ויתן כתובה.

וכן נמי אם מאכילה דברים האסורים או טבל או נבלות וטרפות, שתוכל אשתו לתבוע גירושין ממנו, ויוציא ויתן כתובה.

הר"י מטראני וכן כתב ריב"ש בחידושיו בלי שום חולק כלל.”

בשיטה מקובצת מבואר שאין הבדל בין האישה לבין האיש בדינים אלה: במקום שנאמר ביחס לאישה שתצא ללא כתובה, דין הבעל הוא שיוציא וייתן כתובה. הרי שאם הבעל נודר ואינו מקיים ובכך גורם נזק לילדיו עליו להוציא את האישה ולתת לה כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם הסוגיה עוסקת בנוק של מות הילדים בעוד בנידון דנן מדובר בהכאה, אך בכל אופן נראה שניתן ללמוד את העיקרון שקיימת עילת גירושין כשאחד הצדדים גורם נזק לילדים. ועוד: כבר התבאר שההכאה גורמת להכשלת הילדים ו"גדול המחטיו יותר מההורגו".

בנוסף נראה שיסוד הדין של הנודר ואינו מקיים הוא מצד הצער הנגרם לאישה מהנזק לילדים, גם בנידון דנן נגרם לאישה צער בשעה שהבעל מכה את הילדים, רחמי האם על בניה אינם מאפשרים לאם לעמוד במצב הקשה שבו היא רואה את בניה מוכים ללא הצדקה, וכנ"ל.

סיכום

נמצא שמכמה סיבות יש לקבל את תביעת הגירושין של האישה:

תביעת שלום הבית של הבעל אינה כנה – רצונו האמיתי הוא בגירושין והצדדים כמורדים זה על זה;

התנהגות הבעל הביאה את האישה למאוסות בבעל באמתלא מבוררת;
הבעל מצער את האישה וחייב לתת גט מקל וחומר מאותם מקרים שהתבארו ביחס לבעל המצער את אשתו על ידי נדרים הגורמים לצער הקטן בהרבה מהצער שמסב הבעל לאישה בנידון דנן;

הבעל גורם נזק וצער לילדים.

על כן הבעל חייב לתת גט לאישה.

ביחס לכתובה: האישה לא תבעה את כתובתה.

הרב מאיר פרימן – אב"ד

אני מצטרף למסקנות.

הרב מאיר קאהן

ראיתי את דברי עמיתי אב בית הדין שליט"א, ואני מצטרף למסקנת דבריו בתוספת נופך:
ברמ"א (שולחן ערוך אבן העזר סימן קלד סעיף ד) הובאה מחלוקת בנוגע ל'אונס' (כפייה) של אב על ידי הכאת בנו. וזו לשונו:

"יש אומרים דלא מקרי אונס אלא מה שאונסין לאדם עצמו, אבל אם אונסין לאחר עד שיגרש חברו, אפילו אב על בנו או להיפך, לא מקרי אונס (תשובת הרשב"ץ). ויש מחמירין באב על בנו (בית יוסף)."

ונראה שאין מחלוקת שהדבר נחשב כצער, המחלוקת היא רק בדרגת הצער – אם הדבר נחשב כדרגה של אונס. אם כן, ודאי שהיחס כלפי הילדים נחשב כפגיעה באם עצמה.

כמו כן מצאנו באגרות משה (אבן העזר חלק א סימן קו) וזו לשונו:

"אך כל זה הוא ממזונות שלה, אבל מה שנתן לה למזונות כל בני הבית לכאורה אין להיות שייך לה אם הותירה ולא הוציאה עבורם.

אך כשנעייין יש לדון בזה הרבה, דהנה בקטנים עד שש שחייב לזונן כדאיתא סוף פרק אף על פי כתב הר"ן שהוא מצד חיוב מזונות אשתו, שכיון שנגררין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אחריה אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם ואין יכול לומר שתהיה אכזרית ולא תתן לכן הוא זה בכלל מזונותיה. עיין שם.

ולעניות דעתי ראייה גדולה להר"ן שמצד זה שאי אפשר לה להעמיד עצמה יש להיות בכלל חיוב מזונות שלה, מהא דכתובות דף ס"ד דמחוייב ליתן לה חד סעודה או גם תרתי תלת לארחי ופרחי, שלכאורה תמוה מאד: מהיכי תיתי יתחייב ליתן לה בעד ארחי ופרחי. ולכן צריך לומר שכיון שהוא דבר שכל אדם נותן כשמזדמן לו, הוא בכלל חיוב מזונותיה דאין יכול לומר שתהיה אכזרית ולא תתבייש ולא תתן.

ואם כן כל שכן בבניה שודאי אין יכול לומר לה שתהיה אכזרית. והווי תרוייהו הא דארחי ופרחי והא דקטני קטנים מחד טעמא."

אם כן עולה שהתאכזרות כלפי הילדים הם פגיעה באם עצמה, והחשש מפני המשך הפגיעה האמורה די בה בכדי למנוע את המשך החיים המשותפים ובצדק.

גם אם נאמר שכיום הבעל טיפל בעצמו ואין חשש שיתאכזר כלפי הילדים בהמשך, והטעם לחיוב גירושין פסק, אמנם עדיין התנהגותו בעבר מהווה עילה מבוררת לטענת מאיס עלי כמו שכתב בתשובת נודע ביהודה (תניינא אבן העזר סימן צ) וזו לשונו:

"[...] ואמנם הא ודאי שהאשה יכולה לטעון מאיס עלי מחמת בגידתו הזמן הארוך הזה ואף שלא התרו בו ולכן אין כופין אותו לגרש מכל מקום היא גם כן אינה מחוייבת לדור עמו."

ובצירוף שיטת רבנן קדמאי הגאונים בנדון דידן ודאי אפשר לחייבו לגרש ולקריתו עבריינא ולנהוג בהרחקות דרבנו תם גם אם לא נכפה ונחייב כתובה.

ויעוין במה שכתבתי בנוגע לחשוד באלימות בתיק 537502/4 (פורסם באתר בתי הדין).

הרב יצחק רפפורט

הכרעה

לאור האמור פוסק בית הדין:

1. אנו מקבלים את תביעת הגירושין של האשה. הבעל חייב לתת לאישה גט.
 2. המזכירות תפתח תיק לסידור גט. אנו קובעים מועד לסידור הגט ליום ב' במרחשוון התשע"ח (22.10.17) בשעה 9:00 באולם 201.
 3. ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.
- ניתן ביום כ"ח בתשרי התשע"ח (18.10.2017).

הרב יצחק רפפורט

הרב מאיר קאהן

הרב מאיר פרימן – אב"ד